

так чи інакше задовольнити інтереси злочинного середовища, «проштовхнути» в КК елементи злочинної ідеології.

Ситуація свідчить про необхідність створення відповідного фільтру для законопроектів на що вже неодноразово наголошували вчені-криміналісти. При цьому слід зазначити, що в основі законодавчої роботи в галузі кримінального законодавства повинна знаходитись концепція кримінально-правової політики, що затверджена на законодавчому рівні. Її розробка повинна бути здійснена з на базі кримінально-правової ідеології українського суспільства з врахуванням національного менталітету українського народу.

І. В. Козич, к.ю.н., доцент, науковий співробітник навчально-наукової лабораторії дослідження проблем політики в сфері боротьби зі злочинністю НДІ вивчення проблем злочинності ім. академіка В. В. Сташиса

ДЕЯКІ ДУМКИ З ПРИВОДУ РЕКОДИФІКАЦІ ЗАКОНОДАВСТВА ПРО КРИМІНАЛЬНУ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ В КОНТЕКСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ФУНКЦІЙ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОЇ ПОЛІТИКИ

Кримінальний кодекс України, завдяки багаторічному «ямковому» ремонту, на сьогодні явно не відповідає сутності поняття «кодекс». Хоча б така його ознака, як внутрішня цілісність, повністю втратила своє змістове наповнення внаслідок необдуманих, несистемних, нерідко обумовлених політичною доцільністю¹, змін як до Загальної, так і до Особливої частини. В умовах реалізації кримінально-правової політики назріла нагальна потреба рекодифікації кримінального законодавства.

Однак така рекодифікація неможлива без розробки загальної концепції, у якій були б відображені уніфіковані тенденції розвитку законодавства про кримінальну відповідальність, які б відображали функції,

¹ Чим можна пояснити той факт, що для притягнення до кримінальної відповідальності за крадіжку необхідне викрадення майна на суму близько 200 грн., а за незаконну порубку лісу – заподіяння шкоди на суму близько 2 млн. грн.?

методи та завдання кримінально-правової політики в цілому. Хотілося б висловити ряд власних міркувань з приводу можливого реформування законодавства про кримінальну відповідальність.

Використання іншомовних слів у законодавстві, на мою думку, виправдане лише в тому випадку, коли український мовний арсенал не має змоги передати певне поняття чи явище. Незважаючи на модні тенденції називати сирник чізкейком, притримуюся позиції, що термін «карний» більш притаманний для назви майбутнього кодифікованого акту. Аргументи на користь того, що «карний» відображатиме каральну сутність, в той час як «кримінальний» у більшій мірі спрямований не на кару, а на визначення злочинності діянь, спростовуються практикою застосування «кримінального» кодексу в радянську епоху: назва в жодній мірі не заважала реалізовувати карально-репресивну політику тоталітарної держави. В той же час, скільки ми б не говорили про «відновлюючу», ресоціалізаційну роль сучасного кримінального законодавства, кара в будь-якому випадку буде входити у мету застосування примусових заходів у відповідь на вчинення кримінального правопорушення.

Загальні принципи побудови наступного закону про кримінальну відповідальність. Відмова від заідеологізованого поняття «суспільна безпека»; уніфікація однакових за своєю сутністю діянь (приміром вилучення -надцяти крадіжок, що відрізняються виключно предметом); використання об'єкту кримінального правопорушення тільки з метою впорядкування правопорушень. З останньої тези випливає, на перший погляд, доволі крамольна пропозиція: вилучити об'єкт злочину з структури складу злочину (у світовій практиці, крім пострадянських держав, поняття об'єкту злочину відсутнє як складова *corpus delicti*) і формально ліквідувати т.зв. багатооб'єктні діяння. Приміром, за хуліганство, поєднане з опором, особа нестиме відповідальність за сукупністю двох діянь, передбачених різними нормами: хуліганство + опір. Така «однооб'єктна» (термін умовний, оскільки пропонується вилучення об'єкта з структури складу злочину) побудова норм зніме чимало питань кваліфікації, особливо стосовно конкуренції норм, і сприятиме однаковому застосуванню карного законодавства.

Крім того, треба уникати надмірної деталізації норм, яка викликає необхідність постійних змін, доповнень і уточнень. Зокрема, в кримінальному законодавстві однієї з держав Європи існує єдина екологічна норма: порушення норм екологічного законодавства, що спричинило заподіяння шкоди навколишньому середовищу чи життю або здоров'ю

людей або створило реальну загрозу такого заподіяння. Цікава практика, чи не так? Жодних подальших змін в карній кодекс, достатньо тільки визначити розмір шкоди (див. далі) і маємо уніфіковану норму, яка характеризуватиметься стабільністю і ефективністю. Не має значення, чи це лісові ресурси, чи водні, чи земельні тощо – будь-яке заподіяння шкоди (певного визначеного розміру) довікля тягне застосування цієї норми карного кодексу.

Коло джерел кримінального права: монізм, дуалізм чи плюралізм;

Плюралізм. Однак виключно на рівні закону. Не можуть підзаконні акти вирішувати питання про зміст і обсяг питань, що впливають на кваліфікацію діяння як злочину. Крім того, треба повернутися обличчям до судової правотворчості і визначити вимоги до судового прецеденту як джерела права. Мав змогу спілкуватися з величезною кількістю практичних працівників, які категорично проти прецеденту. Однак, коли заходить мова про конкретне правопорушення, відповідь у всіх приблизно однакова: та поглянь в судову практику, чого ти мордуєшся?

Поєднання матеріальних і процесуальних норм в одному акті є близьким до ідеалу, однак на сьогодні відсутнє серйозне теоретико-ідеологічне підґрунтя руйнування існуючої системи матеріальних і процесуальних галузей. В майбутньому – чому б ні?

Співвідношення кримінальних та адміністративних правопорушень. Виходячи з того, що адміністративні і кримінальні правопорушення в своїй більшості мають однакову правову природу, пропонується ліквідувати адміністративні правопорушення та об'єднати їх в межах єдиного карного кодексу (чи, як доволі вдало пропонують фахівці Львівського форуму кримінальної юстиції – Кодексу публічних правопорушень).

Критерієм їх розмежування повинна стати т.зв. матриця шкоди: до певного рівня – провини (колишні адмінправопорушення), при більшому розмірі заподіяної шкоди – кримінальні проступки, при найбільшому – злочини. Процедурно: контролюючі органи (чи спеціально уповноважений орган, створений в межах адміністративно-територіальної одиниці) розглядають і «карають» провини, мирові судді – кримінальні проступки, загальні суди – злочини.

Покарання, його види та система покарань. Конкретні санкції у нормах можна було б формулювати у вигляді абсолютно визначених штрафних одиниць (наприклад – 1000 ш.о.) – тим самим здійснити законодавчу диференціацію кримінальної відповідальності. Далі суд при

розгляді конкретного діяння здійснює індивідуалізацію відповідальності (рухаючи санкцію вправо-вліво по шкалі штрафних одиниць, враховуючи при цьому пом'якшуючі чи обтяжуючі обставини, особу винного і т.д.) і призначає остаточне покарання – наприклад, 850 ш.о. А в Загальній частині вказана шкала покарань: наприклад, 10 ш.о. дорівнює 1 день позбавлення волі, чи 2 дні обмеження волі і т.д. Суд на основі цього призначає конкретний вид і розмір покарання.

І на завершення. Принципи криміналізації/декриміналізації, пеналізації/ депеналізації не повинні міститися в кримінальному кодексі. Вони повинні бути прийняті і узгоджені на рівні розробки Концепції реформування законодавства про кримінальну відповідальність.

І. Б. Медицький, к. ю. н., доцент, науковий співробітник навчально-наукової лабораторії дослідження проблем політики в сфері боротьби зі злочинністю НДІ вивчення проблем злочинності імені академіка В. В. Сташиса НАПрН України

КАТЕГОРІЯ «НАСЛІДКИ ЗЛОЧИННОСТІ» У КРИМІНОЛОГІЧНІЙ НАУЦІ: ЗМІСТОВНЕ НАПОВНЕННЯ

Сучасна кримінологічна література послуговується категорією «соціальні наслідки злочинності», розуміючи, при цьому, її неоднаково – і у якості синоніму терміну «ціна», «збиток», «втрати», чи надаючи їй самостійного значення. Ототожнення зазначених вище категорій відбувається або шляхом широкого тлумачення поняття «ціна» злочинності, або шляхом звуження терміну «соціальні наслідки». У першому випадку, до змісту «ціни» злочинності включається уся сукупність фактично заподіяної шкоди, яку змушені «віддавати», «оплачувати» держава, суспільство, громадяни, тобто те, що вони неминуче втрачають через існування злочинності. У другому випадку науковці звужують зміст соціальних наслідків злочинності до того обсягу шкоди, який може бути визначений, обчислений та підрахований¹.

¹ Афанасьєва О. Р. «Цена» преступности и проблемы ее исчисления. Проблемы укрепления законности и правопорядка: наука, практика, тенденции. 2012. № 5. С. 11.